

Uredništvo i
uprava nalaze se
u Zagrebu,
Gundulićeva ul. 22,
II. kat lijevo
Rukopisi se ne
vraćaju.

ŽIDOV

Izlazi dvaput
mjesečno.

Pretpлата:
Godišnje K 10,
polugodišnje K 5,
četvrtgodišnje K 3.
Pojedini br. 40 fi.

== HAJ'HUDI ==

GLASILO ZA PITANJA ŽIDOVSTVA.

God. II.

1. siječanj 1918. - ZAGREB - 17. tevet 5678.

Broj 1.

Židovski virilista u hrvatskom saboru.

Gotovo u svakom broju našega lista imade o židovskom virilistu po koja bilješka. Kako je to pitanje sada stupilo u odlučni stadij, jer će se o tome saboru nakon božićnih praznika podnijeti zakonska osnova, vrijeme je, da i mi o tome kažemo naše mnijenje. — Moramo prije svega ponovno istaknuti, da u židovskom virilistu ne gledamo zastupnika Židova. Virilista jest samo virilista, a zastupnik treba da izlazi iz izbora po onima, koje treba da zastupa. Mi smo se još nedavno usudili nadati, da će izborna reforma Hrvatskoj donijeti — kada se stvara u doba demokratizacije — zaštitu manjina, dakle i zastupnike manjina. Onda bi i mi Židovi — kao jedna ipak uvažena vrijedna — manjina bili mogli doći do po Židovima izabranog židovskog zastupnika. Ta je nada pala u vodu. Mjesto toga nudi nam se u eri surogata — virilista. Drago nam je, da se dosele nije našao u našoj domovini nijedan židovski faktor koji bi ustanovu židovskog virilista pozdravio kao jednu tekovinu i potrebu. Sva dosele vladi i u javnosti dana mnijenja židovskih faktora označuju ovu ustanovu nesavremenom i nedemokratičnom. Kada bi židovski narod ili židovska konfesija bili organizovani poput katoličke konfesije, mi ne bismo više imali povoda, da se bavimo sa židovskim virilistom i mogli bismo prepustiti našoj vladi, da ovu „reformu“ do kraja provede bez i namanjeg sudjelovanja židovske javnosti. Nu kada se radi o židovskom virilisti, onda treba ustanoviti, kome bi se imalo podijeliti mjesto židovskog viriliste

u hrvatskom saboru. Vlada je u neprilici, jer Židovi u hrvatskoj nijesu tako organizovani, da bi se to pitanje moglo naprečac riješiti. Zato se vlada obratila na naše dvije najveće bogoštovne općine, a možda i na još koju — da joj odgovore na pitanje, tko bi imao biti židovski virilista u hrvatskom saboru. Tražila je predlog ili mnijenje.

Zagrebačka izr. b. o. reklamira virilno »zastupstvo« Židova za predsjednika Zagr. izr. bog. općine kao predvidivog predsjednika Saveza hrv. slav. izr. b. o., dok osječka izr. b. o. to virilno zastupstvo reklamira za zagrebačkog nadrabina kao predsjednika hrv. slav. rabinskog vijeća.

Mi se ne možemo pridružiti predlogu zagr. izr. b. o. — Saveza izr. b. o. nema, a pitanje je, hoće li se uopće osnovati, a ako se osnuje, da li će osnutak proći onako, kako je bilo zamišljeno prije 8 godina! Predsjednika Saveza i. b. o. nema, dok nema Saveza, on dakle ne može ni biti virilista. Njega imenovati virilistom, značilo bi, imenovati virilistom nekoga, koga nema. To je nemogućnost. Bez obzira na Savez pako imenovati predsjednika Zagr. izr. b. o. virilistom, značilo bi, podijeliti predsjedniku Z. i. b. o. prema predsjednicima ostalih hrv. slav. izr. b. o. rang, što ga on prema ustrojstvu židovske konfesije i židovskih općina nema. Nu kada bi Savez izr. b. o. već postojao, mi njegovog predsjednika ne bismo htjeli vidjeti virilistom u hrv. saboru. On ne bi bio pravi virilista. Predsjednik Saveza proizašao bi iz izbora i članovima Saveza, ovaj pako biraju prestoništva izr. bog. općina, koja proizla iz općinskih izbora. Predsjednik Saveza i b. o. proizašao bi iz indirektnih izbora

hrv. slav. Židova. Židovi bi dakle imali za sabor dvovrсно pravo glasa: jedno u izravnim općin. izborima za sabor, a drugo u židovsko-općinskim izborima iz kojih bi konačno neizravno proizašao predsjednik Saveza izr. b. o., dakle židovski virilista. Taj bi virilista dakle bio faktično zastupnik jedne manjine, zastupnik Židova, premda zakon i hrv. sabor Židovima ne namjeravaju dati dvostruko pravo glasa i zastupstvo manjine, naine prava što ih ostali izbornici nemaju. Imali bismo neizravno biranog predstavnika manjine, a da si mi prigodom izbora predsjedništva izr. b. općina ne bismo bili svjesni, da neizravno biramo i židovskoga virilistu. Imali bismo jedan privileg, do kojega nam nije stalo, koji nam se ne namjerava dati i koji bi nam se premda bi i nam bez naše krivnje bio podijeljen zamjeravao. Osim toga naravi virilnog reprezentanta konfesija ne odgovara, da bi to bio svjetovnjak, dok su reprezentanti drugih konfesija svećenici. Nu kod drugih su konfesija ti reprezentanti crkveni dostojanstvenici. Mi nemamo crkve, nemamo svećeničkih dostojanstvenika. Što sada? Virilnom reprezentantu Židova u hrv. saboru za volju mi se nećemo klerikalizovati i ne ćemo stvarati hijerarhiju, koja ne odgovara židovskom duhu. Treba dakle smatrati za virilistu pozvanim reprezentantom židovskih svećenika onoga rabina, koji je inače njihovim reprezentantom, pročelnika rabinskog vijeća, koje je po vladi legalizovano.

Onda je stvar rabina, da njihov izbor bude uvijek takov, da židovskim virilistom bude uvijek rabin, koji uživa među njima, a po tomu i kod Židova u Hrv. i Slav. najveći autoritet i koji bi bio najpodesniji

Martin Buber: Narodi, države i Cijon.

Autorizovani prijevod od Igno'usa.

Pojmovi i zbilja.

Pismo gosp. tajn. vlad. savjetniku prof. Dru Hermanu Cohenu.

(Nastavak).

Poštovani gosp. taj. savjetniče, Vi pišete: »Dok tamo postoji lozinka, osnovati javno pravnu domaju za Židove«. Ova lozinka nepostoji i nije nikada postojala. Nego javno pravno osigurana domaja se traži „za židovski narod“. I o toj lozinki — velite Vi, gospodine tajni savjetniče, — nakon što ste ju tako iz temelja naopako citirali, njena dvoličnost čini cijeli cijonizam za Vas „jednom skoro nepojmivom neistinitošću“! U čemu sastoji ta neistinitost? Da li se ovi ili oni Židovi osjećaju već u posjedu jedne domaje, to je njihova stvar; ali posjeduju li židovski puk domaje?

Židovski puk — nikakova prirodna činjenica, već jedna nikoj drugoj prisposobiva povjesna zabiljnost; nikakov pojam, već jedno strahovito življenje i umiranje pred Vašim i mojim očima; nikakovo sredstvo za uzdržavanje vjere, nego i te vjere i sa njom cijele židovske ideologije, cijelog židovskog ethosa, cijelog židovskog socijaliteta do praha poniženi nosilac. Pa ma i Židovi na različitim mjestima, u ovoj ili onoj domovini »po svojoj političkoj svijesti i čuvstvu posjedovali domaje« — židovski je puk velik beskućnik.

Sve kletve biblije misle rasulo, svi božanski blagoslovi i utjehe misle okupljanje — za koga? Za Židove svih domovina? Za one po svojoj političkoj svijesti i čuvstvu posjedujuće. Ili ne možda za puk? I u kojima je tada puk živ, ti su o s t a t a k kojima prorok navješćuje povratak.

U znaku starih blagosivljanja i utjeha stoji nova lozinka. Ova traži domaju — za židovski puk, koji, govoreći Vašim riječima, „doslije takove nema“.

5.

Mesijanska blagosivljanja i utjehe — ali Vi, gosp. tajni savjetniče, spočitavate upravo cijonizmu: cijonistička literatura „razbacuje se frivolnim izrugavanjem ove najviše ideje židovske religije“, mesijanizma.

Gdje i kada gospodine tajni savjetniče, se ona time razbacivala?

Ja mislim, da poznam cijonističku literaturu; ali se nemogu dosjetiti nijednom mjestu, na koje bi se odnosila Vaša tvrdnja. Šta više u njoj se od Mojsije Hessa pa do (da odabarem bliži primjer iz današnje generacije) mojih vlastitih spisa mesijanizam prikazivao kao vodeća ideja židovstva.

Još jednom, gosp. tajni savjetniče, gdje i kada?

Cijonizam ne pobija mesijansku ideju, nego njeno izopačivanje i iznakaživanje, kako ga nalazimo u priličnom dijelu liberalno-židovske anticijonističke literature. Izopačivanje i iznakaživanje, koje pozivajući se na mesijanizam uzveličava rasulo

da bude virilistom. Mi ne usvajamo nikako obrazloženje, da za predsjednika Zagr. izr. b. o. ili za zagrebačkog nadrabina kao virilistu govori prije svega to, da stalno obitavaju u Zagrebu. Imade tu kud i kamo odlučnijih momenata, nego li obitavalište. Virilista ne mora stanovati u Zagrebu, a može ipak, ako je inače kvalificiran, vršiti svoj „mandat“. — Ne stanuju ni svi drugi virilisti, ni svi narodni zastupnici u sjedištu sabora, a da se ipak ne može kazati, da nijesu kadri udovoljiti svojim saborskim dužnostima.

Time bi taj predmet za nas bio u glavnom iscrpljen. Kao organ židovske javnosti, koji služi isključivo židovskim općim interesima bez obzira na ikakove lične momente možemo ustvrditi — premda u tom predmetu nije bilo javnih skupština ili anketa, — da naše stanovište dijeli cijela židovska javnost. Prema naravi stvari drugoga stanovišta ne može biti. Ako bi se tu i tamo pojavilo drugačije mnijenje, onda tu ne će biti mjerodavni jedino stvarni obziri.

Još nam je u tom savezu jasno istaknuti, da mi ne zabacujemo imenovanje židovskog viriliste, i ako nam se institucija virilista ne sviđa. Dok druge konfesije imadu virilne reprezentante u hrvatskom saboru, treba da ga imade iz razloga ravnopravnosti i židovska konfesija. Kada bi se danas, gdje je to pitanje već došlo u javnost i postalo aktuelno, htjelo odustati od imenovanja židovskog viriliste, moglo bi to pobuditi kod Židova, a i inače u našoj domovini dojam, kao da židovska konfesija i njezini pripadnici pred zakonom nijesu jednaki ostalim konfesijama i njezinim pripadnicima. To bi bilo kadro naškoditi našim interesima. Zato moramo naglasiti, da sada — pa i obzirom na to, što po novom izbornom zakonu ne ćemo doći do židovskog zastupnika židovske manjine — moramo tražiti, da se provede namjeravano imenovanje židovskog viriliste. Kod nas još postoji zakon o uredjenju vjeroispovjednih odnosa, koji sadržava neliberalne, sramotne i za nas uvredljive ustanove, kojih bi moralo nestati. Zato moramo upotrebiti svaku priliku da afirmiramo našu ravnopravnost. Pitanje konfesijskog viriliste u saboru jest također pitanje ravnopravnosti Židova i može se riješiti samo na dva načina: ili imenovati židovskog virilistu, ili ukinuti

uopće virilne reprezentante konfesija u saboru.

Tom se prilikom opet pokazalo, kako nam manjka reprezentativan forum Židova, koji bi u takovom predmetu mogao vladi dati mjerodavno mnijenje Židova. Trebamo nužno Savez Ž. b. o. ili reprezentaciju, koja bi mogla ispunjavati Savezu namjenjene funkcije. O tome drugi puta.

Pred riješenjem prastaroga problema.

Izjava engleske vlade o cionizmu, što smo donijeli u br. 6. našega lista otvara novo poglavlje u istoriji cionizma i židovstva. Što je bilo daleko, sada je blizu. Što je jučer bilo utopijom, danas je činjenicom. Što su najpatentiraniji hurapatriote asimilacije i natrezveniji realiste držali nevjerovatnim i nemogućim, ispunilo se. Cionizam je stupio u odlučnu fazu, u svjetsku politiku, stekao je priznanje najveće vevlasti i obećanje, da će se poraditi oko njegovog riješenja. Do jučer bio je cionizam ispunjen riječima, velikim, uzvišenim, plamenim i dubokim riječima, i sitnim radom organiziranja židovskog naroda, židovskih nada i židovske volje. Sutra počinje djelo, veliko djelo velikog oslobodjenja židovske duše iz galuša i židovskog naroda iz dijaspore, sutra, prekosutra počinje veliki Exodus. Lijepo je biti Židovom u ovo veliko doba, biti Židovom i vidjeti, osjećati veliko doba, što dolazi, oćutjeti preporod duhova, oslobodjenje naroda, reparaciju tisućljetnih nepravdi, ispunjenje tisućljetnih sanja i težnja! Pred našim očima nastupa pobjedonosno Pravda, da uništi jednu od najstarijih i najokrutnijih nepravda! To je tek uvod u jednu grandioznu simfoniju, a riječi su preslabe, da opišu ćustvo, što potresa svakog svijesnog sina židovskog naroda. Kako li će divan tek biti sam Exodus, kako li će tek divna biti izgradnja stare-nove domaje! Herzl je to pokušao opisati u veličajnoj romanskoj slici »Altneulanda«. Mislim, bit će još ljepše, mnogo ljepše. Kako su besprimjerne i neopisive bile muke židovskog naroda, tako će besprimjeran i neopisiv biti preporod Altneulanda!

Djedovi i pradjedovi naši, vi koji doživjeste progone Rimljana, Križarske vojne

španjolsku inkviziciju, nasilja evropskih vlastodržaca, pokolj Hmijelnickoga, ruske pogrome, poljski bojkot . . . vi, koji sve to doživjeste, jer se nijeste htjeli iznevjeriti vjeri i narodu otaca vaših; — vi koji ste u blatnom i smrdljivom getu, u poderanim i otrcanim kaftanima pokazali toliko heroizma, toliko izdržljivosti, prkosa, ponosa, snage volje i uma, ljepotu i ćistoću duše — hvala vam! Spasili ste nam i očuvali ćast i ime, spasili ste od propasti narod, koji je vrijedan da živi. Nijeste badava pogibali sred groznih muka i progonstvi nijeste uzaludno živjeli mukotrpnim židovskim životom. Dali ste svijetu nedostiživ primjer, kako treba za istinu i pravicu živjeti, trpiti i umirati! Vaše žrtve dozrijevaju. Omogućili ste reparaciju nepravda nanešenih vašemu narodu, spasili ste ćovječanstvu vjeru u pobjedu pravice i pravednog poretka ljudskih i narodnih odnosa. Ćast i hvala vam, divni djedovi i pradjedovi naši!

Teodore Herzlu! Ti, što nam ga u pravi ćas dade dobar genij židovskoga naroda, da osvježi našu nadu, da osvijesti naš ponos i da probudi našu vjeru i našu ljubav — zašto ti to nijesi mogao doživjeti? Da vidiš, koliko je zbilja divnija od sna što ga ispjeva Tvoja umjetnića duša! Vjećna slava i vjećna hvala Tebi, Teodore Herzlu!

Sutra, prekosutra noćet će Exodus. Ne će najedamput stotine tisuća, milijuni Židova uzeti štap u ruke, da podju u Cijon. Trajat će to još neko vrijeme. Nekoliko godina ili decenija nije od tolike vaćnosti u životu naroda, koji broji na tisuće godina. Nu Exodus duhova poćet će sutra, ako već nije poćeo. Sa svih strana svijeta već dolaze sinovi Izrajila, dolaze i oni, koji jućer još ne htjedoše vjerovati, da židovski narod živi i hoće i dalje živjeti, dolaze i prikljućuju se »Lo omūs, ki ehje« Zgušćuju se redovi pobornika za budućnost židovskog naroda. Dolaze i prikljućuju se oni, koji nijesu vjerovali u ćudesa, a držali su ćudom sve, što nijesu vjerovali i razumjeli. Prikljućuju se oni, koji su stajali po strani, dok su vidjeli ogromne poteškoće i zapreke, koji ne htjedoše suradjevati na odstranjivanju i svladavanju vanjskih zapreka; sada se prikljućuju videći, kako padaju vanjske zapreke za izgradnju židovske domaje u židovskoj Palestini.

Nu zar je nestajanjem vanjskih za-

poniženje, bezkućništvo židovskog naroda kao nešto absolutno vrijednog i blagoslovnog, kao nešto, što se mora saćuvati, jer ono pripravlja mesijansko ćovječanstvo.

I mi smatramo ciljem „izbavljenje ljudskog duha i spasenje svijeta“ (Buber, Tri govora, str. 92), ali kao put onamo smatramo „oslobodjenje jednog mućenićkog naroda i njegovo okupljanje oko boćjeg svetišta“ (ibid.) Ili, kako je to Mojsije Hess 1864. izražio (Spisi, str. 44): „Nama fali zemlja, da oćivotvorimo historićki ideal našeg naroda, koji nije nikoji drugi ideal već gospodstvo boćje na zemlji, mesijansko doba, koje su naviještali svi naši proroci“. Ne pada nam na um, kako Vi mislite, „židovstvo („das Judentum“ za razliku od „Judenheit“, op. prev.) u temeljnoj mu nauci naćelno saćuvati za židovski narod“. U mesijanskom ćovječanstvu može židovstvo jednom nestati, s njim se stopiti; ali ne možemo uviditi, da bi morao židovski narod u današnjem ćovječanstvu nestati, da se pojavi mesijansko; naprotiv mora upravo zato usred njega, da, usred ovog današnjeg ćovječanstva ustrajati, ali ne kao svedj nreća se prirodna ćinjenica u savezu sa uvijek više (šire) konfionaliziranim vjerom, već kao narodno biće, koje svoj ideal radi ovog ćovječanstva i njemu nasuprot sloboćno i nesmetano oćivotvorava. „Židovska vjera nije poput paulinskog kršćanstva naućala iznašanje nauke medja narode, niti poput islama osvajanje svijeta za vjeru, već ukorjenjenje na domaćoj grudi, vodjenje pravog života na svom mjestu, uzorno uredjenje ljudske zajednice na uzkoj kanaanskoj zemlji. A najdublja i proibitna tvorenina ži-

dovstva, mesijanizam, samo je ista ideja, kao zadnje ispunjenje zamišljena, u apsolutnu budućnost projicirana, kada će Gospod svima narodima spremi na brdu Cijon gozbu od ćista vina, u kome nema kvasca“. (Buber, O duhu židovstva, str. 38) Tećnja za »domajom« je narodna; njena vlastita tećnja, tećnje židovske zajednice u Palestini, morat će biti nadnarodna. Mi nećelimo Palestinu »za Židove«: mi ju želimo za ćovječanstvo, jer mi ju hoćemo za oćivotvorenje židovstva.

6.

Tako, poštovani gosp. tajni savjetniće, stoji stvar sa Vašim okrivljenjem, da se cionistića literatura izrugava mesijanskoj ideji. A više opravdanosti nema ni drugi Vaš prigovor. »Koalicija« cionizma sa ortodoksijom, velite, je nenaravna, »jer zastupnici cionizma dosta su ćesto to izjavili, a njihova lijepa knjićevnost vrvi od cinizma: da je panteistićko naziranje o svijetu uzvišeno nad vjeru onostranog boga«.

»Njihova« lijepa knjićevnost? Lijepa knjićevnost »zastupnika cionizma«? Kakovu literaturu mislite time? U liepoj knjićevnosti se neobićavaju redovno voditi sravnjuće studije o svjetskom naziranju. U ostalom nipošto nesmatram »cinizmom«, predpostaviti jedno naziranje o svjetu nekoj religiji, ali svejedno, koje zastupnike cionizma mislite i koje njihove izjave, u kojima su panteistićko naziranje svijeta na takav naćin prispodobili sa vjerom onostranog boga? Ne možda, kao da bi to u moćjim oćima vrijedilo kao razlog, da ikakvu koaliciju prikaže »nenaravnom«: U naravi svake koalicije leći, da joj je predpostavom i legitimacijom zajednićki protivnik, a ne zajednićko naziranje

preka doista osigurano riješenje židovskog problema? Nema li još uvijek unutrašnjih zapreka? Je li židovski narod doista gotov, složan i spreman, da izvrši veliko djelo? Kada čovjek pogleda kod nas naokolo, kako se ljudi u ovo veliko doba gube u sitnicama, kako su gadni i maljušni; kako idu trbuhom za kruhom, bez razumjevanja za velike pokretne ideje, bez trunca idealizma, bez volje, bez mozga, bez srca i bez duše; kako se boje istine, kako gmižu pred laži kako zatajuju svoje ime, kako gube svaki stid i ponos, — onda rek bi, da taj narod nije zreo za cionizam. Nu po njima se ne smije suditi židovski narod! Kada dodje do Exodusa, ovi ne će doći do Palestine. Izumrijet će na putu kroz pustoš galuta, kako je u svoje vrijeme izumrla u sinajskoj pustinji trula i slaba generacija. A u Palestinu će doći židovski narod, koji se nije predao i izgubio sred tisućljetnih muka i progonstvi, koji je čuvao i branio čistoću imena i neokaljanost časti naroda. Židovski narod, koji je u Rusiji dočekao, doživio i pripremio veliko djelo oslobodjenja, koji je u Galiciji, Poljskoj, Rumunjskoj, Engleskoj i Americi pokazao duh žive solidarnosti i neoslomivu volju za osnutkom židovske domaje u Palestini; narod čiji su divni sinovi vršeci hlabro svoju dužnost pogibali na svim bojnim poljanama, a u srcu nosili jednu te istu nadu i vjeru u bolju budućnost židovskoga naroda, — ovaj je narod zreo za Palestinu, vrijedan je Palestine i doživjet će je! Maleni, sebični i plahi, duševno i karakterom slabi i zakrležljali otpast će, propasti i nestati će u galutu. Židovski narod ne će propasti, nego će doživjeti besprimjerno potpuno oslobodjenje i divan preporod u Palestini!

L. S.

Heinrich Graetz

k 100. rođjendanu
(21. hešvana 5678. - 6. XI. 1917.)
(Nastavak).

I kao čovjek bio je Graetz isto tako kao i Židov ponosan i neustrašiv. Ljubio je one koji nisu strašljivo i lagodno sagibali šije. Tko je u njega tražio pomoći, naišao bi na zaštitnika, bez obzira tko i što bio. Sa njegovim mnogobrojnim učenicima podržavao je tjesne veze i poslije svršenih nauka. Njegova predavanja na

sveučilištu u Breslau (Graetz je bio profesorom na tom sveučilištu) bila su jednako cijenjena kao i njegov rad na seminaru.

Graetz je odgojen u tradicionalnom duhu, kojemu ostaje čitav život vjeran. On je zakleti neprijatelj Mendelsonove škole, ali nije ipak pristaša slijepog dogmatskog ortodoksizma. Naprotiv, i ortodoksi su mu protivnici i zovu ga liberalcem, jer se je upustio u kritiku sv. pisma i podvojio o njegovom božanskom porijetlu.

Njegovo vjersko shvaćanje leži izvan svake konvencionalne šablone. On je bio ispunjen židovskim idealom one etike, koja je zapriječila; da kultura postane grobarom židovstva, te mu dala snage, da u tri tisućljetnom opstanku uzdrži čistoću rase. »Svakom Židovu i svakoj Židovki« kaže Graetz „mora da bude svetom zadaćom uzdržanje židovstva, da se nit, koja ih sa tisućljetnim predjima veže, ne prekine; pa da se čudo opstanka našeg narodnog plemena nastavi, ne možda iz nekog prkosa ili krivo shvaćenog osjećaja časti, nego iz dužnosti“. Ne zvuči li to već kao izjava savremenog židovskog nacijonaliste? Taj nacijonalizam Graetzov biva još zorniji kad kaže „Židovstvo nije religija u strogo smislu, shvaća li se pod tim odnošaj smrtnika prema njegovom stvoritelju i njegove nade u tuzemnom životu — nego je u tom smislu državni zakon. Tora, židovski narod i sveta zemlja stoje, rekao bih, u nekom magičnom savezu, one su nekom nevidljivom sponom nerazdruživo spojene. Židovstvo bez čvrstog temelja državnog života slično je šupljem, na pola istočenom drvetu koje samo u krošnji tjera lišće, ali neima snage, da potjera grane.

Ovaj nacionalizam ne vindicira Graetz samo za biblijsku periodu nego i za diasporu. Njegova „Povijest Židova“ nije povijest religije, već povijest naroda, koji živi doduše bez zemlje, domovine, geografskih granica i državnog organizma, ali ove realne uvjete nadomješta duševnim potencijama. Raštrkani po kultiviranim dijelovima zemlje i čvrsto priljubljeni uz gostoljubivu zemlju, nisu se ipak dijelovi židovskog plemena u religioznom shvaćanju, povjesnim uspomenama, u običajima i nadama prestali osjećati jednim bićem“.

Ovakav nacionalni duh provejava čitavo Graetzovo djelo. To je misao vodilja u svim njegovim radovima oko židovstva. Graetz vjeruje u političku regeneraciju

židovskog naroda u Palestini. Hessove cionističke ideje nailaze u Graetza na potpuno razumijevanje. Sa ovim genijalnim osnivačem cionističke teorije veže ga osobno prijateljstvo. Hess prevadja njegovu povijest na francuski jezik. Sa Choveve cionistima, a napose sa Mohileverom i Pinskerom spajaju ga osobito tople simpatije. Choveve cionisti biraju ga članom svojega odbora. I njegov put po Palestini izljev je njegovog nacionalizma.

U odboru Chovevecionista ostao je Graetz doduše samo kratko vrijeme, no razlozi njegova istupa bili su u prvom redu njegova visoka starost (bilo mu je tada već 68 god.) a zatim njegova djelatnost na rabinskom seminaru, gdje su mu jamačno u tom pogledu pravili zapreke.

No sve da Graetza i ne možemo zvati cionistom, bar ne cionistom u savremenom smislu riječi, on je nacionalan Židov, koji očito sa simpatijama prati rad Chovevecionista.

Povjesničar je prorok, koji gleda u prošlost, kaže Herman Cohen, govoreći o Graetzu. Ako na ikoga, onda se svakako mogu ove riječi primijeniti na Graetza. Njegova vjera u budućnost i političku regeneraciju židovskog naroda u Palestini jest sinteza njegovog znanstvenog istraživanja židovske povijesti.

Ako židovski narod danas slavi 100 rođendan velikog židovskog historičara, onda hoće da time izrazi svu svoju duboku zahvalnost za njegovo veliko djelo, kojim si je stvorio neprolazan spomenik.

A napose mi nacionalni Židovi, koji u židovskoj povijesti vidimo organsko vezano neprekinuto jedinstvo, s osobitim ponosom i zadovoljstvom slavimo u Graetzn svog velikog učitelja.

dr. R. G.

Vijesti iz jugoslavenskih zemalja.

Sveučilišni profesor dr. Bazala o židovskom narodu i cionizmu. Prije kratkog vremena održao je prof. Bazala u Karlovcu predavanje o temi: „Što je narod?“, te se u njemu dotakao i židovskog naroda i njegove religije. O tomu se izjavio ovako:

„Židovska je religija s kulturnim na

o svijetu; a sad da su čak svi zastupnici obih strana prisegli na zajednički nazor o svijetu. Ali bilo bi mi milo saznati, koga i što mislite, da se na tu točku uzmognom ovako opširno osvrnuti, kako ona to zaslužuje.

Ja doduše ništa neznam o nekoj „koaliciji“ između cionizma i orthodoxije; osim ako time možda mislite one od slučaja do slučaja, za izbore i sl. sklopljene sporazumke protiv zajedničkog protivnika. Ali iako nepostoji formulirana i organizovana koalicija, ipak ima tu, usprkos svih silnih razliki — kojih najveća stoji u tome, da cionistička stranka naprama religioznom pitanju u opće nezauzima kakovo ekskluzivno stanište i po tome obuhvaća pristaše svih religioznih smjerova i nazora — nesumnjivo neko postojeće nutarnje zajedništvo, ne zapravo između cionizma i orthodoxije, ali između istinskoga, oduševljenog cioniste i istinskog, oduševljenog zakonskog Židova: strastveno opiranje protiv fiktivnog židovstva i strastveno iskanje realnog židovstva.

Šta je fiktivno židovstvo? Vi to sami kažete: „Sa negacijom i obranom samom još nije pomoženo“, dovikujete Vi svojim čitateljima; »moramo se dići do posve drugih, pozitivnih činidaba“. Židovstvo, koje se dosad zadovoljavalo sa negacijom i obranom, a ipak tražilo da se naziva židovstvom — ovo nazivam fiktivnim. Realno židovstvo jeste življeno židovstvo. Ovo razlikovanje vrijedi i za sve druge zajednice, za vjerske, narodne i političke. Realno kršćanstvo nije objavljena, već življena kršćanska nauka. Realno nijemstvo nije proglašeno, već življeno

njemački duh. Realni socijalizam nije proglašeno, već življeno socijalističko mišljenje. I tako istinski Židov nije onaj, tko židovstvo objavljuje, — i doista, svejedno mi je, da li te ono religiozno ili nacijonalno židovstvo što ga na jeziku nosi, a nisu za mene cionisti, oni kojima je cionizam samo parola i ispovijedanje, — već onaj je istinski Židov, koji svoje židovstvo u svom življenju i u svom djelovanju ozbiljno provadja. Doduše već je neko ozbiljno provadjanje ako on, kako Vi velite, „sa cijelim žarom srca, drhćući i tresući se moli svoj „šema Jisrael“ (moram ali priznati, da takovih nisam baš mnogo našao na mjestima pobožnosti liberalnog židovstva) — lijep komad ozbiljnosti, ali ne više, a kamo li, kako Vi mislite, sve i sva. Cijelost ima tek onaj, u čijem je životu židovstvo postalo djelujućim, oblikujućim elementom. Ja poznam samo dva pokušaja, da se to postigne. Jedan je onaj oduševljenog, zakonu vjernog Židova, koji ne iz baštinjene navade i pijeteta, nego iz velike vjerske gorljivosti svoj život podvrgava starim formama, — taj pokušaj samo onda u istinu biva, kada se pravi židovski ethos sa formama združi. Taj pokušaj se zove: objavljeno židovstvo uzčuvati. Drugi se zove: zasuto židovstvo osloboditi; to je put cionizma. Taj pokušaj, koji jedini može voditi novom i potpuno židovstvu, završit će se tek u Palestini, u narodnim formama onog nadnarodnog pregnuća, o kom sam govorio, preduzima se pako u osobnom životu svakog istinskog cioniste jer je svaki istinski cionista i u najunutarnijem smislu na putu.

U ovom pismu nije mjesto za razlaganje onog, o čemu

stojanjem židovskog naroda toliko slivena, da je bila upravo glavnim organom tih nastojanja, podajući obilježni znak državnog uređenju, nauči i umjetnosti, jednom riječi, cijelome životu. Pa i poslije razlaza židovskog naroda po svem svijetu ostala je religija onom vezom, koja rasijane udove njegove veže u jednu idealnu domovinu; od česti je ona i danas još koncentrativna sila izvjesnih — prostorno rastavljenih — nastojanja čisto narodnog karaktera.

U cionističkom pokretu ona postaje opet osnovnom polugom narodnog ujedinjenja i državnog konsolidiranja.

Ugodno nam je zabilježiti ovaj glas, jer nam svjedoči, da je počela i najviša hrvatska inteligencija da se ozbiljno bavi židovskim pitanjem.

Nakon što ovo predavanje izadje u brošuri, imati ćemo prilike, da se s njegovim izvodima o židovstvu, u savezu sa ostalim njegovim razlaganjem, pozabavimo.

Pedesetgodišnji jubilej zagrebačkog nadrabina Dra. Hozeja Jacobija.

„Literarni sastanci izraelske omladine“ žele dostojno proslaviti jubilej osnivača naših sastanaka, koje nam je dalo tolikih i tako lijepih pobuda u židovskom pregnuću. Hoćemo da u Herzlovoj šumi u Palestini osnujemo gaj od 1000 maslina na ime svečara. Svako drvo u gaju stoji K 10.—. Pozivamo sve bivše učenike svečarove, a naročito sve bivše članove literarnih sastanaka izr. oml. kao i sve prijatelje Ž. nf., da se priključe našoj akciji i da časteći uglednog i zaslužnog svečara istodobno promiču velike židovske svrhe! — Odbor.

Sadašnji članovi literarnih sastanaka izr. omladine sakupiše u tu svrhu K 100.—.

(Prinosi se šalju Banci za trgovinu obrt i industriju d. d., Zagreb za konto „Ž. n. f.“. Svrhu treba napisati na kuponu pošt. upl. lista, ako se ne šalje poseban avizo na Upravu Povjereništva Ž. n. f. Zagreb, Petrinjska ul. 22.).

Izbor u zagr. izr. bog. općin. Novo izabrano predstojništvo sastalo se na 23. o. m. na konstituiranje. Predsjednikom izabran je Dr. Robert Siebenschtein, I. potpredsjednikom Otto Stern, II. potpredsjednikom Rudolf Bernstein. Nakon toga izabrani su članovi pojedinih odbora, koji će si u prvoj sjednici sami birati pročelnike i njihove zamjenike.

Hanuka svečanosti u Zagrebu.

(Izr. gosp. društvo Jelene Prister) pro-

slavilo je Hanuku i ove kao svake godine činom lijepe dobrotvornosti. U nedelju 23. o. mj. sakupile se u židovskoj školi plemite i marljive odbornice toga društva, da u prisutnosti pozvanih odličnika i prijatelja društva istresu pred sakupljenu siromašnu židovsku djecu plodove požrtvovnog im rada. Predsjednica gdja Roza Jakobi i zagrebački nadrabini preč. gosp. Dr. Hozea Jakobi izrekli su krasne prigodne govore. Onda se prešlo na dijeljenje darova i južine. Preko stotinu djece nadareno je lijepom odjećom i obućom. Neumorni dobrotvorni rad zagr. izr. gosp. društva Jelene Prister zaslužuje to veću hvalu, što je trošak nabave odjela i obuće upravo ogroman, kraj silno poraslih cijena, a u vrijeme, kada se stara dobro sačuvana odijela više ne mogu dobiti na poklon. Bez sumnje je duboka zahvalnost nadarene siromašne djece najveće zadovoljstvo za plemenite gospodje. Ipak im mi kao organ židovske javnosti moramo izraziti našu toplu zahvalnost na njihovu plemenitu radu i izričemo nadu, da će svi prijatelji prema zaslugi i velikim potrebama obilno podupirati zagr. izr. gosp. društvo Jelene Prister.

(Literarni sastanci izraelske omladine.) proslavili su u čednom okviru — jer su neke vanjske slučajne zapreke onemogućile veći istup — ovogodišnju Hanuku. Nakon dobrog pozdravnog govora predsjednika Heima, slijedile su deklamacije člana Fritza i recitovanje člana Hochsingera. Svi su predavači svoje zadaće dobro riješili i bili nagrađeni odobravanjem. Pokrovitelj društva G. Dr. Schwarz obdario je omladinu lijepim govorom na daljnji ustrajni rad. Najvrednije je na ovoj proslavi bilo nesumljivo to, što je na proslavi bio sakupljen najveći dio zagrebačke srednjoškolske židovske omladine i pokazao, da velikim interesom i razumijevanjem prati probudjenje židovskog nacionalizma. Bilo je i prilično gostiju. Sakupljena je i razmjerno lijepa svotica za evakuirane Židove.

Hanuka svečanost u Tuzli. Na 15./12. na večer priredjena je u Tuzli Hanuka svečanost, posjećena od svih tuzlanskih Židova. Pri plamsanju Hanuka svećica oslovila je prisutne gdja Louisa Zaloscera, naglasivši u svom govoru da je ovo prvi put kako se u ovo ratno vrijeme sastajemo da zajednički proslavimo nacionalni blagdan Hanuke. Gosp. Ignatz Rosner

govorio je o tome, koliko je u ovome ratu poraslo nacionalno osvještenje Židova, te ocrtavši jedno stanje evakuiranih Židova iz Palestine pozvao prisutne da svojim darovima ublaže bijedu svoje istočne braće. Gosp. Dr. Jerusalem je veoma lijepo tumačio zadaću mlade židovske generacije. Pri koncu je gdja Feller umiljatim glasom otpjevala uz pratnju glasovira nekoliko pjesmica. Za evakuirane palestinske Židove sakupljena je pri svečanosti lijepa svota od K 1202. Pri tom konstatirana je žalosna činjenica, da su manje bogati Židovi rado davali, a prema svom imetku i dosta lijepe svote, dok su se imućniji Židovi — osim časnih izuzetaka — veoma slabo odazvali svojoj moralnoj dužnosti. Šta više, najbogatiji tuzlanski Židov, koji je na nežidovskim zabavama i u nežidovske svrhe hiljade davao, reče, da »on za tako šta ne daje više«. i darova dvadeset kruna.

Na 16./12. po podne priredilo je »Židovsko gospojinsko društvo« dječju Hanuka svečanost sa užitom i tombolom te darivanjem zimskog odijela i obuće za siromašnu židovsku djecu. Gdja Zaloscera, predsjednica »Žid. gosp. društva« uvijekbala je s djecom za nekoliko dana aktovku »Das Hanukalied«, čija izvedba služi na čast gdji Zaloscera, kojoj i radi večernje i popodneve Hanuka svečanosti pripada najveće priznanje.

Šekel 5678. Pozivam sve povjerenike, da mi što prije jave, koliko šekel blokova trebaju. Neka kod naručbe uvažavaju ozbiljnost vremena. Broj platioca — šekela morat će znatno porasti, jer je znatno porasao interes za cionizam. Treba dokazati, da doista cijeli židovski narod jednodušno traži, da se židovskom narodu omogući normalan narodni život u pradomovini Palestini. Sabiranje šekela morat će se ovaj puta provesti energično, brzo i savjesno dostojno velikog časa. Čekam skoro vijesti. Za upravu: Lav Stern, Zagreb, Draškovićeva ul. 36.

Vijesti drugih zemalja.

Priznavanje židovskim vojnicima iz Bukovine. Černovički narodni zastupnik na carevinskom vijeću, židovski nacionalista dr. Straucher potuzio se c. kr. ministru za zemaljsku obranu radi nekih slučajeva lošeg i nezakonitog postupka sa ži-

sam već opetovano govorio, a o čemu još više mislim govoriti. Ali jedno hoću ovdje da istaknem, jer ste Vi sami to učinili i jer tek »time jasno« biva, što ja mislim: pitanje jevrejskog jezika.

Vi gosp. tajni savjetniče velite: Jevrejski jezik nije za nas njemačke Židove profani jezik općenja, ali nije ni mrtvi jezik; on je jezik naše molitve — i „toliko jevrejštine mora po tome nastojati svaki naobraženi Židov da si stekne, da najvažnije molitve sa cijelom pjesničkom snagom prajezika učini najvećim blagom svoga srca“. I zato jamačno nazivate zaslugu cionizma za jevrejski jezik prividnom, jer ga on smatra »profanim jezikom općenja«, dapače govorite i o »pogibli i nesreći«.

Nemogu pak naravno da uvidim, kakovu bi pogibelj i kakovu nesreću moglo značiti, kada bi se jevrejski upotrebljavao ma gdje kao jezik općenja. Ali ja vidim, a sa mnom većina cionista, u jevrejštini za diasporu u prvom redu ne jezik općenja, nego prije svega onaj jezik, u koji se kao jedini velike vrijednosti židovstva mogu nesmanjeno i nepatvoreno preuzeti. U njem vidimo ne »profani«, već nasuprot u visokom smislu svjetovni, sve duhovno podjedno obuhvaćajući jezik, jezik moćnog povjestnog sklada, cijelog jedinstvenog narodnog bića, kojemu pripadaju i molitve, ali samo kao pojedino poglavlje ove velike knjige. I nadalje vidimo u jevrejštini jezik, u kom se izvorna osebitost židovskog duha zgusnula i iz kog se ona — nezavisno od svih sadržaja — otvara svakom, tko ju potpuno usvaja

(čime svakako mislim dublje znanje, nego li je dovoljno za razumijevanje najvažnijih molitava). Tako nam je on dvostruko utirač puta k zasutom židovstvu; sadržajno, time što nam posreduje bitne, a izgubljene vrijednosti: tako one prastare, što ih nužno parafrazirajući privedi prikrivaju (ne samo kršćanski, kako Vi mislite, mijenjaju izvorni smisao i duh, svi to čine, jer nijedan zapadnjački jezik ne može prariječi biblije, svake pojedine elementarnu snagu i njihove sveze ciklopski spoj ikako prikazati) — kao i one kasnije, o kojima u opće nikakav prevod ništa ne javlja i koje se i onom, koji je jevrejski već naučio, istom moraju otkriti, formalno, time što stare židovske oblike mišljenja, koji su potisnuti od onih evropskih kulturnih jezika, naših »materinjih jezika«, u nama opet oživljuje, kako to samo onaj jezik, u kome su se nekada utjelovile, u unutarnjem djelovanju može. Tako postaje pusto zemljište u nama urbarnim, realno židovstvo raste, komad po komad se otijma fiktivnom. Tako i srodnim sretstvima, gosp. tajni savjetniče, počeli smo mlade ljude odgajati, tako ćemo ih mnoge odgojiti, izbor novog židovskog duha, Gideonovu četvu, oprobano i prorešetano, za borbu protiv nutarnjeg Midiana, protiv fiktivnog židovstva. I kad bi stvar u redu tekla, morali bi i Vi gosp. tajni savjetniče, boriti se s nama rame o rame, umjesto da nastojite, »svladati« »pogibelj« i »nesreću« cionizma.

Darujte za Židovski narodni fond!

dovskom momčadi u c. i kr. bukovinskoj pj. puk. broj. 41. Ministarstvo je dru Straucheru priopćilo rezultat istrage i tom prilikom takodjer i izvještaj zapovjednika one divizije, kojoj pripada 41. pješ. puk. Zapovjednik veli doslovce: „Pukovnja se, kao uvijek, tako i nedavno u 11. sočanskoj bitei, borila izvanrednom hrabrošću pri čem su kršćanski i židovski časnici i momci imali posve jednaki udio. Upravo kod 41. pješačke pukovnije, kod koje skoro polovica časnika i trećina momčadi pripada mojsijevoj vjeri, uživaju Židovi osobito štovanje . . . Ovoj izjavi zapovjednika divizije pridružio se i zapovjednik jedne vojske.

— Ovo službeno priznanje „židovskoj“ pukovnji br. 41., koja se poradi svog junaštva opetovano s pohvalom spominjala i u izvještajima generalnog stožera, najboljim je dokazom, kako su bez temelja napadali na Židove u vojci. Iz gore spomenute izjave proilazi još i zanimljiva činjenica, da u bukovinskoj pukovnji imade među časnicima skoro 50 postotaka Židova, među momčadi skoro 33 postotaka, dok ih kod kuće u pučanstvu ima sama 12 postotaka! Znači to, da je u Bukovini uzet razmjerno veći postotak Židova u vojnike.

Wilson odredio Brandeisa za pripreve za mirovnu konferenciju. »Jewish Advokate« (Boston) javlja iz Washingtona: Predsjednik Wilson odredio je saveznog nadsuca Louisa Brandeisa, da zajedno sa pukovnikom House-om skuplja gradivo, koje će biti nakon završetka rata temelj za mirovne pregovore Amerike. Pukovnik House skupljati će informacije, koje se tiču zapadne Evrope. Brandeis one, koje se odnose na pitanja blizog Istoka. Ova se odredba Wilsonova tumači tako, da predsjednik namjerava, da ove dvije odlične osobe zastupaju Ameriku na mirovnoj konferenciji.

Izjava Luigi Luzzatia, predsjednika franc. talijan. interparlament. unije. Židovski dopisni ured, Haag, priopćuje da se ovaj bivši ministar i uvaženi diplomata izjavio kao odlučni pristaša osnutka židovskog središta u Palestini pod garancijom saveznika, Luzzati misli da će ovakovo riješenje židovskog pitanja naići na blagohotni pristanak velevlasti. O rumunjskom židovskom pitanju veli Luzzati: Rumunjska vlada još uvijek ustrjčno oklijeva i uklanja se posvemašnjem i lojalnom riješenju židovskog pitanja, pa u tu svrhu provodi politiku obmanjivanja. Dosed još nije uspjelo prinukati rumunjske odlučujuće ličnosti, da dadu obvezatna obećanja. Po svoj prilici morati će saveznici Rumunjske iznijeti ovo pitanje s najvećom energijom, kako bi se pospješilo njegovo riješenje.

George Brandes i cionizam. Bio je uvijek odlučan protivnik cionizma, poglavito zato, jer nije vjerovao u njegovu ostvarivost. Theodoru Herzlu nije uspjelo, da ga za cionizam predobije. Dok u Brandesa nije bilo vjere, niti volje da vjeruje, našao je stotinu razloga, da se ne priključi cionizmu. Na 10. prosinca o. g. izjavio je na banketu Danmarklože u Kopenhagena, da je sada uvjeren o provedivosti cionizma i pozdravlja ga sa veseljem. Rekao je među ostalima, da je napredak cionizma jedan od onih malo svjetlih momenata u svjetskom ratu i da ne sumnja, da bi židovski narod živući autonomno u svojoj staroj domovini ubrzo opet postao velikom kulturnom moći. — Mi ovo bilježimo, da se vidi, koliko su vrijedili protucionistički argumenti raznih autoriteta prije rata i kako

se danas indiferentizam Židova prema cionizmu nikako ne može više opravdati.

Turska izjava o Palestini. Turski ministar izvanjskih posala Ahmed Nesimi-bey izjavio se o židovskom pitanju u Palestini ovako: „Turska, kroz vijekove utočište potlačenih Židova, nije ni u čem promjenila svoje tradicionalno prijateljsko držanje prema Židovima. Simpatički pozdravljamo doseljivanje Židova u našu zemlju, gdje su im zajamčena sva građanska prava.“

Zaštita svetih mjesta u Palestini. Poznato je da su Englezi osvojili južni dio Palestine, gdje se nalazi grad Jafa i jedan dio židovskih kolonija. Sada se vojske bore na visoravni Judeji i nedaleko Jeruzolima, koji se je već predao Englezima. Da ne bi stradala tolika sveta mjesta i tamnošnje pučanstvo poradi ratnih događaja, obratio se Savez izrael. bogoštovnih općina i Savez cionista u Švajcarskoj na papinskog nuncija, na njemačku i englesku vladu. Njemačka je vlada već izjavila, da će turske oblasti sve učiniti za zaštitu Svetih mjesta, koje štiju i muhamedanci i da će se sa židovskim kao i s drugim pučanstvom postupati s najvećim obzirom.

Take Jonescu o židovskom pitanju u Rumunjskoj. Francusko novinstvo javlja, da se je rumunjski državni ministar Take Jonescu u komori izjavio pri raspravi o reformi ustava i o židovskom pitanju. Izjava glasi: „ . . . Zato je sada došao čas, da se sada riješi židovsko pitanje, ali to riješenje mora biti opsežno, potpuno, bez ograničenja, stupnjevanja i bez priuzdržaja; dakle riješenje pošteno i kako dolikuje zemlji, koja je dala svoju riječ i želi da je održi. — Jer, budući da su svoju riječ založili vlada obih stranaka i kralj, to je ovdje po srijedi i čast Rumunjske. Stoga će se pribaviti štovanje riječi Rumunjske. Ja sam ovo pitanje namice iznio, kako bi Židovi svih zemalja znali, da je danas beskorisno upotrebiti ovo pitanje kao oružje protiv nas, dok je bilo pravedno i naravno, što se je u prijašnje doba iz ovoga pitanja kovalo oružje protiv nas. Kad budu Židovi postali građani, kao što smo i mi, tada nebi htjeli, da nam u srcu ostanu tuđi i da smo mi samo prividno njihova braća. U tu svrhu morati ćemo dovršiti još jedno djelo, djelo socijalno, a to će nam to prije poći za rukom, što manje će se u to uplitati inozemstva. Što se mene tiče, to ne ću položiti oružja, dok nije posvema riješeno židovsko pitanje!“

Sasma je jasno, da ova izjava Take Jonesca imade samo svrhu da umiri sveopće zgražanje cijelog židovskog svijeta radi groznih progona židovskih građana i vojnika u Rumunjskoj i da zavede u bludnju saveznike Rumunjske. Medjutim, taj hinjeni i iskičeni govor ne će učiniti na Židove nikakav dojam, a još manje ona groznja, na koncu izjave koja je uperena protiv Židova inozemstva. S praznim obećanjima, danas se židovski narod ne će više zadovoljiti, jer odveć dobro znade, da ovakove izjave rumunjskih državnika znače obično samo odgodu, a nipošto riješenje židovskog pitanja. *Stoga zahtijevaju Židovi svih zemalja emancipaciju istočevne braće u Rumunjskoj i to bez obzira na to, kako će se završiti rat, nadalje, da se već obustave neprestani brutalni progoni Židova sa strane rumunjskih građanskih i vojničkih oblasti.* Osim toga drže Židovi svih zemalja, da je rumunjsko židovsko pitanje takovo, da mora zanimati sve narode, pa toga radi ostaju Židovi kod svoga

zahtjeva, da se moraju dati međunarodna jamstva za zakonitu i faktičnu ravnopravnost židovstva u Rumunjskoj. (Jüd. Rundschau, Berlin.)

Bilješke.

Mendele Mocher Sforim.

Opet je smrt srušila jednog židovskog velikana, prvaka i nestora židovske književnosti. Dne 8. prosinca o. g. umro je u Odesi, nakon duljeg teškog bolovanja, Šalom Jakov Abramović, poznat pod pseudonimom Mendele Mocher Sforim. Velik je to gubitak za židovstvo i njegovu književnost tim više, što su tek pred kratko vrijeme umrli I. L. Perec i Šalem Alejchem, koji su uz Mendeleja bili vodje novo židovske literature. Mi ćemo u slijedećem broju donijeti prikaz života i rada velikog književnika, a sada se u našoj velikoj tuzi pridružujemo uskliku židovskog naroda „Slava umrlom Šalomu Jakovu Abrahamoviću! Živio i nadalje u narodu neumrli Mendele Mocher Sforim!“

ŽIDOVSKI NARODNI FOND.

Značajan dar židovskom narodu.

Sabiralište prinosa za Ž. n. f. u Austriji primilo je od jedne darovateljice, koja želi ostati anonimna, mirovni ček vrhu K 250.000.— sa slijedećim popratnim pismom: „Preokret, što je nastao ratom, taknuo se jamačno svakog čovjeka. Židovima kao da sviče zora bolje budućnosti. Vidimo, kako se stvaraju mogućnosti, u koje prije rata ne bismo bili vjerovali. Velike se perspektive otvaraju djelu preporoda židovskoga naroda. Čini se, da se velike nesreće što su snašle židovski narod kroz tisućljeća i što su za vrijeme rata postigle vrhunac, približavaju kraju. Sve je to moralo snažno, djelovati na svakog pojedinog Židova onamo da si postane svijesnim svojih dužnosti prema žid. narodu.

»Ne sumnjam ni čas, da će se židovski narod pokazati zrelim za veliko doba i uvjeren sam, da će lako sabrati ogromna sredstva, što će nam poslije rata biti potrebna. Ipak mislim, da je već sada vrijeme pozvati Židove cijeloga svijeta, da sa svojim darovima i prinosima ne oklijevaju, da odmah dadu, što mogu dati, da odmah doprinesu žrtve, što ih od na straži veliki čas.

Za potkrijepu svojih riječi dajem K 250.000.— u mirovnom čeku, plativ najkasnije do unutar 6 mjeseci nakon rata, dok prvi obrok od K 10.000.— polažem u gotovu.

Hoću da taj iznos bude vlasništvo cijeloga žid. naroda. Mislim, da ćemo u Palestini stvoriti prilike, kako ih žele naši najbolji, naši sanjari i naučenjaci, naši teoretičari i praktičari, da naime *palestinsko zemljište ne će biti privatno, nego vlasništvo cijeloga naroda.*

Želeći se poslije rata preseliti sa obitelji u Palestinu, a kako moj dar Ž. n. f. iznaša najveći dio mojega imetka, postavljam uvjet, da mi se nakon rata, a po izmaku odgovarajućeg pokusnog vremena u Palestini dade jedno gospodarstvo osnovano na principima Oettingerovih kolonija.

Taj uvjet stavljam samo zato, da uzmoguem sama živjeti u Palestini i da

uzmognem svoju djecu odgojiti na domovinskom tlu u nacionalnom duhu. Poslije moje smrti imat će cijelo gospodarstvo natrag pripasti Ž. n. f. u neograničenu raspoložbu, jer se nadam, da ću svoju djecu u Palestini tako odgojiti, da će si sa ono malo imetka, što ću im ostaviti, moći osnovati samostalnu egzistenciju.

Dajem ovaj dar u uvjerenju, da ne ću ostati osamljena i da će moj primjer skloniti mnoge na naslijedovanje“.

*

Iskaz za jugoslavenske zemlje austro-ugarske monarhije. Adresa za listove Ž. N. F. Zagreb, Petrinjska ulica 22. Za novce: »Banka za trgovinu obrt i industriju«, za tekući račun Ž. N. F.

Unišlo od 11./XII. do 25./XII. 1917.

Hrvatska, Slavonija i Dalmacija.

Opći darovi.

Zagreb. Prigodom partije šaha sakupila Olga Fuchs K 10.— K 10.—

Mitrovica. Po Adolfu Sommeru: Julije Pollak K 2.—, Ana Breyer K 2.—, Izidor Weiss K 5.—, Salamon Buchwald K 2.—, Sigmund Goldstein K 2.—, Adolf Morgenstein K 1.—, Adolf Sonner K 35.—, Josef Fleischmann K 42. Henrich Rössler K 25. Isidor Weiss K 10.— K 126.—

Osijek. Prihod koncerta židovske čitaonice K 301.40. K 301.40.

Šikloš (Ugarska) Po Jizchak Abinunu: Med. Josip Heitel K 5.—, Jäger Ibrahim Milavić K 5.—, Illija Peanović K 2.—, Rudolf Stark K 2.—, Jevrem Stojanović K 2.—, Mustafa Čišić K 2.—, Stjepan Handjić K 2.—, K 21.—

Škrabice.

Sisak. Po Ilki Strasser: Veliki Kaptol K 2.61, Ehrenfreund K 20.70, Rosenfeld K 3.—, Frisch K 1.—, Hinko Steiner K 5.—, Strasser K 3.—. K 34.31.

Koprivnica. Po Mordechaju Bjelatshevsky: Artur Kollmann K 4.50. K 4.50.

Maslinova drva.

Zagreb. Mirjam Weiller i Mica Löwy jedno drvo na ime pokojne Regine Löwy K 10.—, za izgublenu okladu por. Dragan Klein jedno drvo na ime por. Arnold Deutsch K 10.—. K 20.—

Daruvar. Po Adeli Grünwald darovali za Gaj junaka Bar Giore: Sami Gross K 10.—, Hugo Alt K 10.—, Greta Morgenstern K 5.—, Roza Weinberger K 6.—, Julio Morgenstern K 3.—, nadp. Vig K 2.—, Felix Wachsberger K 2.—, Adela Grünwald K 2.—. K 40.—

Zlatna knjiga.

Zagreb. Na ime B' noth Zion, darovao Slavko Brüll K 8.—, Arpad Weiller kruna 10.—. K 18.—

Na ime Mirjam Weiller prof. A. Sz. za neko ugodno iznenadjenje K 4.—, mjesto saučeća prigodom smrti gdje Wilhelm dr. E. F. K 1.—, Jakob Wegner u znak priznanja za priredbu Hanuka svečanosti K 4.—, N. N. K 10.—, por. Žiga Neumann K 4.—, Lav. Stern K 2.—, K 25.—

Šiklos (Ugarska) Po Jizchak Abinunu na ime Hugo Singer darovali: Zadik Levi Tuzla K 50.—, Albert Alkalay K 50.—, Zadik Baruch, Bjelina K 20.—. Lezo M. Papo, Bjelina K 20.—, Viktor Finzi Spljet K 20.—, Moritz Danon, Sarajevo K 20.—, Moritz Gaon, Sarajevo K 20.—, Karger Nandor, Kladanj K 20.—, Alfred Karp, Beč K 10.—, Finzi David, Sarajevo K 10.—, Božidar Drljača, Bosanski Novi K 10.—. K 250.—

Darivanje zemlje.

Zagreb. Albert Bornstein prigodom godišnjice smrti jedan dunam na ime Izidora Bornsteina K 50.—. K 50.—

Zemun. Eugen Szöreny sakupio kruna 13.10, K 13.10.

Za evakuirane Židove.

Osijek. Prihod koncerta židovske čitaonice K 300.—. K 300.—

Pomoć Palestini.

Zagreb. Hanuka sijelo literarnih sastanaka žid. omlad K 120.—, N. N. K 10.—. K 130.—

Krap. Toplice. Žiga Graf K 6.—. K 6.—

Dječje sabirne knjižice.

Zagreb. Zlatica Schwarzenberg K 15.50, Josipa Stern K 15.70, četiri-godišnji Julček Schwabenitz K 37.—. K 68.20.

Ludbreg. Po rabinu I. L. Deutschu: Mirka Moses K 29.—, Drag. Schlesinger K 40.—, Ivica Scheyer K 32.—. K 101.—

Križevac. Po Zori Hirschl nastojanjem rab. dr. Engla: Steiner Margita K 85.30, Grossmann Branko K 70.20, Pscherhof Hinko K 66.—, Schwarz Zvonimir K 54.40, Brenner Vjekoslav kruna 54.—, Schwarz Adela K 47.70, Kende Ignac K 46.10, Weinberger Leo K 38.—, Pscherhof Aliska K 35.20, Hirschl Otto K 32.—, Brenner Elza K 31.40, Hirschl Erna K 30.—, Schwarz Alfred K 30.—, Brenner Ankica K 29.—, Pscherhof Greta K 27.—, Breyer Helena K 21.—, Flesch Anica K 17.—, Breyer Ella K 13.—. K 727.30.

Pakrac. Po rab. dr. Rudolf Glück: Grünberger Villi K 4.82, Rosenbaum Ludwig K 12.—, Malvina Pick K 12.20, Zdenko Klein K 12.80, Grünberger Bela K 14.50, Slavko Hoffmann K 12.40, Žiga Glück K 12.20, Marko Kohn K 12.—, Slavko Drucker K 12.70. K 105.62.

Virovitica. Po Renée Rotter: Branko Krausz K 14.20, Vladimir Singer K 14.—, Milan Feldman K 23.22, Ernest Goldberger K 16.20, Rosalija Grün K 19.—, Mira Rotter K 21.10, Julio Krausz K 13.80, Branko Spiegler K 20.70, Stjepan Kannitz K 40.40, Julija Bing K 25.—, Milan Schwarz K 18.40, Jelisava Štern K 12.20, Sida Schleifer K 12.60. K 250.82.

Zemun. Greta Brüll K 13.20, Josef Isachar sakupio u Beogradu K 68.50. K 81.70.

Roba.

Zagreb. B' noth Zion K 350.—. K 350.—

Sisak. Ilka Strasser K 4.—. K 4.—

Bosna i Hercegovina.

Sarajevo. Josef i Rachela Ferera sakupili dobitak kod kartanja K 12.60, po B. Kamhi, dar Židova iz Višegrada kruna 188.—. K 200.60.

Mostar. Po D. Fischbeinu, Josef Fischbein K 3.—. K 3.—

Škrabice.

Sarajevo. Po B. Kamhi: Giza Schiller K 44.62, Šteffy Alkalay K 32.—, Hirschl Mitzi K 13.81, Ungar Ella K 10.—, Salom Bianca K 10.—, Israel Matilda K 10.—, Altmann Ema K 10.—, Eskanazy Klara K 8.35, Simha Salom K 8.34, Ester Papo K 6.16, Kika Pesach K 5.26, Ilka Böhm K 5.58, Loti Kajon K 6.—, Grete Bruckner K 5.—, Hana Kabiljo K 2.50, Flora Finci K 2.06, Simha Löwi K 2.—, Kika Levi kruna 2.—, Rika Kabiljo K 1.60. K 185.28.

Prijedor. Po G. Seidemannu: Rika Hasson K 37.50. K 37.50.

Maslinova drva.

Sarajevo. Isidor Papo na ime pokojnog oca Avrama Papo K 7.—. K 7.—

Banjaluka. Zem. rač. savjetnik Mayer Horovitz 2 maslinova drva na ime vrle cionistice Peppi Poljokan kao uzdarje za jednu uslugu K 14.—. K 14.—

Prijedor. Por. Moses Lorbeer 2 drveta na ime Gideona Seidemana u vrtu istoga K 20.—. K 20.—

Mostar. David Fischbein sakupio kod Hanuka sijela 2 drva na imena Erna i Hošea Pinto K 20.—. K 20.—

Za evakuirane Židove.

Mostar. Po D. Fischbeinu, Albert Koen krūna 2.—. K 2.—

Dječje sabirne knjižice.

Prijedor. Po G. Seidemannu: Finika Movorach K 30.30, Rika Hasson K 32.—. K 62.36.

Roba.

Sarajevo. Simha Salom K 22.—. K 22.—

Centralni fond.

Sarajevo. Po Jizchaku Abinun: Albert Alkalay i gospodja K 100.—. K 100.—

Hebrejske škole.

Sarajevo. Po Jizchaku Abinun: Albert Alkalay i gospodja K 100.—. K 100.—

Bojište.

Opći darovi.

Bojište. Po Jakobu Alkalay: Jakob Alkalay K 2.—, Inf, Zadik Levi K 2.—, Alkalay Abraham K 2.—, Menachem Papo K 1.—, David Papo K 1.—, Samuel Altaras K 1.—, Moritz Attijas K 1.—, Juda Levi K 8.—, Jakob Alkalay K 2.—, Leon Romano K 4.—, ostali drugovi kruna 35.—. K 59.—

Unišlo je dakle iz Hrvatske, Slavonije, Dalmacije i Ug. . . . K 3040.92
iz Bosne i Hercegovine . . . „ 770.71
a sa bojišta „ 59.—

Ukupno K 3.860.63

Otvoreni račun Zlatne knjige Ž. N. F'

Zagreb. Diana Löwy K 109.10, društvo B' noth Zion K 213.32, dr. I. Jacobi K 121.20.

Banjaluka. Dr. Theodor Herzl K 35.36.

Daruvar. Dr. Frankfurter, rabin K 47.50.

Križevac. Društvo B'ne Israel K 12.60.

Livno. Mevorach Montilja K 12.60

Osijek. Svadba Dr. H. Spitzer K 93.—.

Sarajevo: Za pale junake u svjetkom ratu iz Sarajeva K 52.60.

Sarajevo. Društvo „La benevolencia“ K 52.60

Sarajevo. »La benevolencia«, »La gloria«, »Moriah« »La Lyra« od privrede palestinskog filma K 206.57.

Staribar. Civilni komesar Johanan Thau K 120.—.

Teslić. Adolf Habermann K 5.—.

Teslić. David Goldberger K 25.—.

Žepče. Salamen Musafia K 10.—.

Radi uvedenja električne rasvjete u hram prodaje se vrlo jeftino

veliki sviječnjak (luster)

za 60 svijeća.

Upitati:

Sefardsku izrael. općinu Zenica (Bosna).

Banka za trgovinu, obrt i industriju

dioničarsko društvo

Jelačićev trg 4. - ZAGREB - Jelačićev trg 4.

Dionička glavnica K 3.000.000 — Pričuve K 700.000 —

PRIMA

štedne uloške na knjižice i u tekućem računu do daljnjega sa

4% čistih

KUPUJE I PRODAJE

vrijednosne papire, srećke svake vrsti devize, strani zlatni i srebrni novac.

PROVADJA BURZOVNE NALOGE.

FINANSIRA

industrijalna i trg. poduzeća.

ESKONTIRA

mjenice, doznačnice, čekove, odreske i žrijebane vrijednosne papire, **daje predumove** na vrijednosne papire, kao dionice, rente, srećke i t. d. nadalje na otvorene knjižne tražbine uz povoljne uvjete,

Prodaje promese za sva vučenja, izdaje kreditna pisma i čekove na sva tu- i inozemna mjesta, osigurava srećke proti gubitku na tečaju.

Tekstilne otpatke

(krpe sviju vrsti)

kupuje i plaća najbolje cijene

Adolf Krausz stariji

(od povjerenstva za tekstilne otpatke
ovlašten veletržac krpami).

Osijek g. g. Županijska 59.

ALEM

je Orijentalni prašak za zube, njegova je sastavina takova, da čini ono što je zubima podesno. Daje svježi dah iz ustiju zapriječuje krvarenje zubiju štiti zube od boli. Zaprećuje da zubi postanu šuplji. Čini zube bijele i zdrave. Od velike je desinfekcione snage, te vas štiti od bolesti. A što je najvažnije, neugodan dah iz ustiju odmah odstranjuje i tako omogućujući svakom da ima lijepe bijele i zdrave zube te miomiris u ustima.

Cijena originalne kutije K 1.50.

Glavno skladište

Nobilior Drogeria Zagreb

Ilica 34.

I. hrvatska
stolarska
i
tapetarska
udruga
Zagreb
Marije Valerije ul. br. 10
preporuča
svoje bogato skladište
pokućva

PAZI I DOBRO ČITAJ !!!

Tko želi sačuvati svoje zdravlje neka puši samo cigaretni papir

„GOLUB“

jer je „Golub“ najbolji papir sadašnjosti i jedini domaći proizvod.

Proizvod je „Prve hrv. tvornice cigaretnog papira“ Zagreb, koja tvornica zaposluje redovito 200 domaćih radnika.

Dobije se u svakoj trafici.

TVORNICA ŠTAMPILJA
ŠANDOR SCHNELLER
 REZBAR — GRAVEUR

ZAGREB

MARIJE VALERIJE ULICA BROJ 6.

PREVOZE ROBE I POKUĆSTVA U
 GRADU I IZVAN GRADA PREUZIMA

JOSIP MÜNZER
 Jurišićeva ulica broj 20.
 TELEFON 4-28. 21-95.

OBAVLJA SVAKI PREVOZ POKUĆSTVA I ROBE NAJSAVJESNIJE I NAJJEFTINIJE.

Prva hrvatska štedionica

Osnovana godine 1846.

Dionička glavica: - u Zagrebu. - Pričuve: -
 K 10,000.000.— K 17,000.000.—

OODRUŽNICE: Bjelovar, Brod n/S., Cirkvenica, Delnice, Karlovac, Kraljevica, Novi, Osijek gornji grad, Požega, Rijeka, Senj, Sisak, Sv. Ivan Zelina, Varaždin, Velika gorica, Vinkovci, Virovitica, Vukovar, Zemun.

ISPOSTAVE: Požega, Osijek donji grad, Vinica.

Prima uloške na knjižice i na tekući račun.
 Eskomptira mjenice i devize.

Prima na inkaso tu- i inozemne mjenice.

Podijeljuje hipotekarne zajmove na kuće i na nekretnine.

Izdaje 4 $\frac{1}{2}$ %-tne založnice

koje imaju oprost od poreza, pupilarnu sigurnost i jamčevnu sigurnost.

Mjenjačnica

Prve hrvatske štedionice, Ilica 5.

Prodaje i kupuje sve vrsti srećaka, vrijednosnih papira, zlatnog, srebrekog te papirnatog novca, unovčuje kupone besplatno. Obavlja burzovne naloge. Izdaje čekove i kreditna pisma, te obavlja isplate na temelju i akreditiva na sva tu- i inozemna mjesta vrlo kulantno.

Prodaje sve vrsti srećaka na obročno otplaćivanje najkulantnije. Izdaje promese na sve vrsti srećaka. Preuzima reviziju srećaka i vrijednosnih papira besplatno. Osigurava srećke proti gubitku u tečaju. — Preuzima u pohranu vrijednosne papire. Iznajmljuje pojedine pretilice Safe-pohrane.

Glavna kolektura kr. povl. razredne lutrije.
 Prodaja srećaka kr. držav. lutrije.

Hrv. sveopća kreditna banka

dioničarsko društvo

u ZAGREBU, Ilica 25, i podružnica u Karlovcu

Uloške

preuzimje uz n uka- maćenje na uložne knjižice ili na tekući račun, te ih bez obzira na postojeće ili buduće ustanove moratorija isplaćuje.

Svi u bankovnu struku zasjecajući poslovi obavljaju se najkulantnije.

Posebno odijelenje za prodaju sladora

Zagreb, tel. br. 621, 7371, 1590.

Karlovac, telefon br. 79

Utemeljena god. 1868.

Utemeljena god. 1868.

HRVATSKA ESKOMPTNA BANKA

Ilica broj 3. ZAGREB Ilica broj 3.

Dionička glavica 134 milijuna kruna.

Pričuve 5,6 milijuna kruna.

Bankovni odjel.

Eskomptira mjenice i devize.

Prima novac na ukamaćenje na uložne knjižice, doznačnice ili teknići račun, te doznačuje isplaćivanja na sva tržišta tu i inozemstva.

Izdaje kreditna pisma na tu i inozemstvo.

Odio za šumske poslove.

Podržaje vlastite pilane za proizvodnju svih vrsti hrastove i bukove rezane gradje.

Podržaje ljuštenju za proizvodnju paccona.

Preuzima u pohranu vrijednosne papire i stavlja strankama na uporabu posebno uređjene blagajne (Safe-Depot) pod ključem same stranke i suzatvorom zavoda uz umjerenu pristojbu.

Proizvodnja exportnesklade i drva za gorenje na veliko i t. d.

Financira šumske poslove.

Mjenjačnica.

Kupuje i prodaje vrijednosne papire.

Kupuje i prodaje inozemni kovani i papirni novac.

Isplaćuje predujmove na zalog vrijednosnih papira.

Unovčuje kupone te izdane papire i srećke.

Prodaje na obročnu otplatu srećke svake vrsti po jedan ili po više komada prema izboru

kupca s bezodvlačnim pravom igre.

Prodaje vlastite 4 $\frac{1}{2}$ % založnice koje su pupilarno sigurne, sposobne za svake vrsti jamčevine, kao i za vojno-ženidbene jamčevine, te su vrlo podesne za koristonosno ulaganje prištednja. Obavlja besplatno evidencu žrebanja srećaka i drugih žrebanju podvrženih papira.

Hipotekarni odjel.

Podijeljuje na zemljišni posjed, a u većim gradovima i na najamne kuće hipotekarne zajmove na amortizaciju.

Podijeljuje na temelju grad. nacrtu i troš. u većim gradovima Amortizacione zajmove kao gradjevne vjeresije.

Podružnice: u Osijeku, u Vinkovcima i Petrinji.
 Javno skladište: u Zagrebu.